

AUTIK SPEKTRIDA BUZILISHI BO'LGAN BOLALARDA SENSOR INTEGRATSIA

Babajanova Dildora Xusinbayevna

Alfraganus Universiteti Pedagogika fakulteti, Defektologiya yo'nalishi 3-kurs talabasi

Karimova Zulfiya Abduraxmonovna

Alfraganus Universiteti Pedagogika va psixologiya kafedrası o'qituvchisi

Mavzuning dolzarbligi: So'nggi paytlarda biz autizm spektrining buzilishining tarqalish ko'rsatkichlarining o'sishini ko'rishimiz mumkin. Ma'lumki, ASD bo'lgan bolalarda hissiy-integrativ rivojlanish darajasi past. Ular turli sezgi tizimlarida sezgirlikni oshirgan yoki kamaytirgan bo'lishi mumkin va ASD bilan og'rigan bolalar ham his-tuyg'ularini to'g'ri baholay olmaydilar va tasvirlay olmaydilar. O'z navbatida, hissiy rivojlanish buzilishlari bunday bolalarning to'liq rivojlanish jarayoniga, shu jumladan nutqning rivojlanishiga salbiy ta'sir qiladi. Autizm spektrining buzilishi bo'lgan bolalar nutqi ekolaliya, noodatiy intonatsiyalar, olmoshlarning etishmasligi, savollarga javob bera olmaslik va boshqalar bilan tavsiflanadi.

Kalit so'zlar: Korreksion sensor terapiya, autizm spektrining buzilishi, hissiy integratsiya nazariyasi, tuzatish ishlari.

ASD bilan og'rigan bolalar rivojlanishining asosiy xususiyatlaridan biri bu hissiy integratsiyaning buzilishi bo'lib, unda sezish va idrok etish jarayoni saqlanib qoladi, lekin idrok etilgan signalning talqini buziladi yoki yo'q: bola noqulaylikni his qiladi, lekin his qilmaydi.

Bu holatning sababini tushunib oling, buning natijasida bolaning reaksiyasi noqulaylikka qaratilgan. Sharh bo'lmasa, bola zarur tashvish signalini tan olmasligi mumkin, bu hatto uning jismoniy mavjudligini to'xtatishga olib kelishi mumkin. Bundan tashqari, bu bolalar sensorli ma'lumotlarga bo'lgan reaktivlikning ortishi yoki kamayishi yoki atrof-muhitning hissiy jihatlariga g'ayrioddiy qiziqish bilan tavsiflanadi [1].

Bunday hissiy mezonlar yorug'lik yoki aylanadigan narsalar bilan vizual hayratlanishni o'z ichiga olishi mumkin; ma'lum tovushlar yoki to'qimalarga salbiy reaksiya; haddan tashqari hid yoki narsalarga teginish, og'riq, issiqlik yoki sovuqqa befarq bo'lib tuyulishi.

Deyarli har qanday sezuvchanlik kanali stimulyatsiyaga nisbatan sezuvchanlik yoki haddan tashqari sezgirlikda ishtirok etishi mumkin. Hayot davomida yoki hatto bir vaqtning o'zida bir odamda bir nechta sezgi anormalliklari bo'lishi mumkin. Sensorli integratsiya disfunktsiyasi, ehtimol, bog'liq markaziy asab tizimida sodir bo'ladigan modulyatsiyaning buzilishi bilan, bu hissiy ogohlantirishlarga oid nerv xabarlarini tartibga soladi.

ASD bilan og'rigan bolalar orasida hissiy integratsiya disfunktsiyasi juda keng tarqalgan. Sensorli integratsiya disfunktsiyasi belgilari bo'lgan bolalar ko'pincha sezgilarga va o'ziga xos stimullarga javob berishda qiyinchiliklarga duch kelishadi, bu bolalar cheklangan hissiy kirishni qoplash yoki ortiqcha stimulyatsiyani oldini olish uchun o'z-

o'zini stimulyatsiya qilishlari mumkin; Bunday atipik hissiy javoblar markaziy asab tizimidagi zaif hissiy integratsiyani ko'rsatadi va diqqat va qo'zg'alishning buzilishini tushuntirishi mumkin.

O'z-o'zini rag'batlantiruvchi xatti-harakatlar, atrof-muhitda hech qanday aniq maqsadga xizmat qilmaydigan takrorlanuvchi harakatlar sifatida aniqlangan, muhim ijtimoiy, shaxsiy va ta'lim oqibatlariga olib kelishi mumkin va ko'pincha normal faoliyatda ishtirok etish qobiliyatini cheklaydi. Bunday xatti-harakatlarga quyidagilar kiradi: stereotipik vosita harakatlari, maqsadsiz yugurish, tajovuzkorlik, o'z-o'ziga zarar etkazish harakati va boshqalar. Ushbu xatti-harakatlarning har biri bolaning terapevtik tadbirlarda qatnashishi yoki o'rganish qobiliyatiga to'sqinlik qiladi [2].

Agar bola hissiy ma'lumotlarga nisbatan giperreaktivlikni boshdan kechirsa, bu uning ko'pincha giperaktivlik holatida bo'lishiga olib kelishi mumkin, bu esa o'z navbatida erishi mumkin. Asab tizimi faollik kuchaygan holatda bo'lsa, diqqat qiyinlashadi va bolaning umidsizlikka chidamliligi odatda past bo'ladi. Aksincha, agar bola tanasi uchun zarur bo'lgan sensorli ma'lumotni olmasa, u sinfdan davolanishga yoki o'rganishga xalaqit beradigan xatti-harakatlar orqali izlashi mumkin [6]. Sensorli qayta ishlashdagi farqlar natijasida bolalar vazifaga emas, balki ma'nosiz ogohlantirishlarga qatnashishi mumkin. Bunday muammolarga duch kelgan bolalarda biz ko'pincha e'tiborni o'zgartirish, tanlangan e'tibor, chalg'ituvchilik va birgalikdagi e'tibor, shuningdek, o'zlarini tushunish va atrofdagilar bilan muloqot qilish qobiliyati bilan bog'liq qiyinchiliklarni ko'ramiz. Bu qiyinchiliklar bolalarning ramziy xulq-atvorining rivojlanishiga, jumladan, rivojlanishning muhim tarkibiy qismi bo'lgan ramzlardan foydalanish va ularga javob berish qobiliyatiga to'sqinlik qilishi mumkin.

Bolalarda hissiy integratsiya buzilishining belgilari.

Sensorli integratsiya usuli bizning yosh bemorlarimiz - turli muammolari va rivojlanishida nuqsonlari bo'lgan bolalar uchun muvaffaqiyatli qo'llaniladi:

1. Miya falaji (sezgi tizimlarining etukligi va moddiy signallarga etarli darajada javob bermasligi bilan);

2. Bolalardagi autizm (turli tana tizimlarining muvozanati, o'z-o'zini rag'batlantirish xatti-harakatlarini tuzatish);

3. DEHB (qo'zg'aluvchanlikni yoki yengillikni kamaytirish uchun) ASD bilan og'rigan bolalar uchun hissiy integratsiya mashqlari

- Bolalarning rivojlanishi uchun oqilona faoliyat juda muhimdir;
- Bolaning ko'proq motivatsiyasi, o'rganishga bo'lgan ishtiyoqi va to'siqlarni engib o'tish orqali murakkab ko'nikmalarni o'rganish muvaffaqiyatga erishish imkoniyati yuqori;
- Faoliyatni diqqat bilan tanlash va hissiy tizimga ta'sir qilish;
- Terapevt kichik bemorga uning rivojlanishida hamrohlik qiladi;
- Qo'yilgan vazifalar bolalar uchun bajariladigan va tegishli bo'lishi kerak.

Korreksion sensor terapiya.

Irqiyl kelib chiqishi bo'lgan bolalar uchun hissiy integratsiya ikkita amaliy rivojlanish tendentsiyasiga ega:

- vizual, eshitish va taktil qobiliyatlarini rivojlantirish orqali autizmlı bolalarnı multisensorlı tarbiyalash.
- bolaga tanish bo'lgan muhitda idrok etishni osonlashtiradigan va samarali o'zaro ta'sirni ta'minlaydigan maxsus sharoitlarnı shakllantirish.

Autizm spektrining buzilishi (ASD) markaziy asab tizimi va miya faoliyatidagi buzilishlarnı ko'rsatadi. Bola o'z his-tuyg'ularini bog'lay olmaydi va ob'ektlarnı etarli darajada idrok eta olmaydi. Buning bir qancha sabablari bor, asosiylaridan biri sezgi tizimlarining noto'g'ri rivojlanishidir. Buning bir qancha sabablari bor, asosiylaridan biri sezgi tizimlarining noto'g'ri rivojlanishidir. Chaqaloq mo'ljal olishda, harakat qilishda qiynaladi va vestibulyar faolligi past bo'ladi.

Terapevtik tuzatishning asosiy maqsadi bolaning muloqotini kuchaytirish, uni atrofdagi dunyoni jonli idrok etishga moslashtirishdir. Kasbiy terapevt yordamida bolalar o'z tanalarini va harakatlarini his qilishni, impulsarga to'g'ri javob berishni va ob'ektlarnı boshqarishni o'rganadilar.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Кислинг У. Сенсорная интеграция в диалоге. Москва: Теревинф, 2017. 235с.
2. . Айрес Э.Дж. Ребенок и сенсорная интеграция. Понимание скрытых проблем развития. 2013.272. Москва: Теревинф.
3. Андриевская О.А. Особенности психокоррекционной работы с детьми с задержкой психоречевого развития //Сборник материалов ежегодной между народной научно-практической конференции «Воспитание и обучение детей младшего возраста». 2018. С. 105-106.